

Вісник Дніпропетровського університету. Історія та археологія
Visnik Dnipropetrovs'kogo universitetu. Seriâ: Îstoriâ ta arheologiâ
Vestnik Dnepropetrovskogo universiteta. Seriâ: Istoriâ i arheologiâ
Dnipropetrovsk University bulletin. History & archaeology series

Visn. Dnipropetr. univ., Ser.: Îstor. arheol. 2017. 25(1), 225–229

doi: 10.15421/261724

ISSN 2412-5334 (Print)
ISSN 2414-9578 (Online)

www.via.dp.ua

ОГЛЯДИ Review

УДК 001.817

О. В. Бойко

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Анотований огляд докторських і кандидатських дисертацій з історичних спеціальностей, захищених у Дніпропетровському національному університеті імені Олеся Гончара У 2015 р.

Проаналізовано тематику й зміст наукових проблем, висвітлених у дисертаціях, поданих на здобуття наукового ступеня доктора та кандидата історичних наук.

Ключові слова: історія, вчена рада, дисертація, дослідження, доктор наук, кандидат наук, наукова новизна, офіційні опоненти, джерела, історіографія.

Бойко О. В. Аннотированный обзор докторских и кандидатских диссертаций по историческим специальностям, защищенных в Днепропетровском национальном университете имени Олеся Гончара в 2015 г.

Проанализирована тематика и содержание научных проблем, освещенных в диссертациях, представленных на соискание научной степени доктора и кандидата исторических наук.

Ключевые слова: история, ученый совет, диссертация, исследование, доктор наук, кандидат наук, научная новизна, официальные оппоненты, источники, историография.

Boyko O. V. The annotative review of researches for applicants of the Doctor and the Candidate of the history specialities which were defended in the Oles Honchar Dnipropetrovsk National University in 2015.

A subject and maintenance of dissertations for the degree of Doctor and the Candidate of historical sciences which were defended in the specialized scientific advice D 08.051.14 in the Oles Honchar Dnipropetrovsk National University in 2015 is considered. For a year 2 dissertations for the degree of Doctor (specialty 07.00.01 – «History of Ukraine») and 4 dissertations for the degree of the Candidate (specialty 07.00.01 – «History of Ukraine» – 1 work, 07.00.06 – «Historiography, a source study and special historical disciplines» – 3 works) were defended. All dissertations were ratified by the Department of education and science of Ukraine.

It is given the following information on every research work: theme, specialty, place (department) of work implementation, date of defense of dissertation, scientific consultant (for doctoral thesis) or leader (for candidate's thesis), his scientific degree and rank, place of work, data about official opponents. Considerable attention is spared to the compressed review of the personal achievements of authors especially to scientific novelty of their researches.

Key words: history, Scientific Advice, thesis, research, Doctor of sciences, Candidate of sciences, scientific novelty, official opponents, sources, historiography.

На підставі наказу Міністерства освіти і науки України № 41 від 17.01.2014 р. у Дніпропетровському національному університеті імені Олеся Гончара було створено спеціалізовану

вчену раду Д 08.051.14 із правом прийняття до розгляду та проведення захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора/кандидата

наук за спеціальностями: 07.00.01 – історія України; 07.00.02 – всесвітня історія; 07.00.06 – історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни.

У 2015 р. на засіданнях спеціалізованої вченої ради захищено 2 докторські дисертації за спеціальністю 07.00.01 – «Історія України» і 4 кандидатські (за спеціальністю 07.00.01 – «Історія України» – 1; 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» – 3). Дисертаційні роботи виконані у Східноукраїнському національному університеті імені Володимира Даля (м. Северодонецьк), Державному ВНЗ «Національна гірнича академія» (м. Дніпро) та Дніпропетровському національному університеті імені Олеся Гончара. Усі дисертації написані українською мовою.

Короткий аналіз дисертацій, розглянутих спеціалізованою вченою радою

Докторські дисертації

Барабаш Юлія Василівна – «Інфраструктура Донбасу у 20-х рр. ХХ ст.: зміни в соціально-виробничій сфері» – 07.00.01 – історія України. Роботу виконано на кафедрі архівознавства та суспільно-правових наук Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Науковий консультант – доктор історичних наук, професор Довжук Ігор Володимирович, Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, завідувач кафедри конституційного права та архівознавства. Дисертацію захищено 11 березня 2015 р.

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України Даниленко Віктор Михайлович, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України другої половини ХХ ст.; доктор історичних наук, професор Бут Олександр Микитович, Донецький національний університет (м. Вінниця), в. о. завідувача кафедри історії України; доктор історичних наук, старший науковий співробітник Мовчан Ольга Миколаївна, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, завідувач кафедри історії та правознавства.

Наукова новизна дисертаційної роботи зумовлена тим, що вперше в історіографії об'єктом спеціального вивчення стали основні елементи соціально-виробничої інфраструктури Донбасу в 1920-х рр. у комплексному узагальненні, адже рівень їх розвитку є важливим індикатором стану економіки регіону, її спрямованості на задоволення потреб населення, показником досягнень соціальної політики дер-

жави та технології виробництва. Відтак на основі опублікованих і значного масиву раніше не введених до наукового обігу документів соціально-виробничі процеси проаналізовано авторкою у взаємозв'язку з повсякденними реаліями – життєвим середовищем людини, споживчою сферою, задоволенням матеріальних та духовних потреб, звичаїв, форм поведінки та пізнання.

У дисертації вперше визначено регіональні особливості розвитку соціальної інфраструктури та зміни у соціально-економічному житті Донбасу впродовж 1920-х років, з'ясовано ефективність діяльності закладів та підприємств соціальної інфраструктури щодо задоволення матеріальних і культурних потреб населення регіону, а також методи розв'язання соціальних проблем. Ю. В. Барабаш виявила причини прорахунків центральної та місцевої влади у реалізації соціальної політики і виокремила чинники впливу на зміни у соціальній психології жителів регіону. У кваліфікаційній роботі проаналізовано діяльність виробничих галузей Донецького басейну щодо забезпечення населення транспортними послугами, телефонним зв'язком, електропостачанням, кредитуванням; досліджено повсякденні реалії та потреби населення регіону.

Результати дослідження опубліковані в монографії, 24 наукових статтях в українських фахових та зарубіжних періодичних виданнях, 13 матеріалах конференцій різних рівнів.

Романець Наталя Радомирівна – «Репресивна політика радянської влади в українському селі (1925–1939 рр.)» – 07.00.01 – історія України. Роботу виконано на кафедрі східноєвропейської історії Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара. Науковий консультант – доктор історичних наук, професор Іваненко Валентин Васильович, Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, проректор з науково-педагогічної роботи у сфері гуманітарної освіти та виховання молоді. Дисертацію захищено 8 квітня 2015 р.

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор Бут Олександр Микитович, в. о. завідувача кафедри історії України Донецького національного університету (м. Вінниця); доктор історичних наук, професор Капустян Ганна Тимофіївна, професор кафедри теорії, історії держави та права Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського; доктор історичних наук, професор Шитюк Микола Миколайович, директор інституту

історії, політології та права Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського.

У докторській дисертації Н. Р. Романець досліджено формування, механізми реалізації та наслідки репресивної політики радянської влади в українському селі у 1925–1939 рр. У праці висвітлено не лише каральні акції ОДПУ-НКВС, але й репресивну діяльність органів юстиції, радянських та партійних установ. Робота базується на потужному джерельному комплексі опублікованих і неопублікованих документів з фондів державних та галузевих архівів Служби безпеки України, матеріалів періодичної преси, мемуарів. Це дало можливість відійти від традиційних ідеологічних схем минулого та штучно створених міфологічних моделей сучасного з їхнім однаковим тяжінням до односторонності та категоричності в оцінках і висновках.

Наукова новизна дослідження визначається тим, що вперше у вітчизняній історіографії здійснено комплексний і системний аналіз репресивної політики радянської влади в українському селі в 1925–1939 рр. Найвагомішими результатами, які характеризують наукову новизну роботи і особистий внесок автора, слід вважати: розкриття змісту понять «масові репресії», «сталінська модернізація аграрного сектора» з урахуванням сучасних методологічних підходів; визначення особливостей та пріоритетних напрямів репресивної політики радянської влади серед українських селян в роки непу, колективізації, Голодомору, у постголодоморний період, під час «Великого терору»; аналіз нормативно-правового підґрунтя репресивних акцій; висвітлення впливу соціально-економічних процесів на репресивну політику влади, дослідження згортання масових репресій в українському селі у постголодоморний період; з'ясування причин зміни репресивних «пріоритетів» влади протягом 1925–1939 рр. та демографічних і морально-психологічних наслідків масових репресій, їхнього впливу на соціально-економічну ситуацію в аграрному секторі.

Результати дослідження викладено у 52 наукових працях, з них – індивідуальна та колективна монографії, 32 статті у фахових вітчизняних виданнях, 6 публікацій у зарубіжних періодичних виданнях і виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз, а також 20 інших публікацій.

Кандидатські дисертації

Марченко Валентина Олексіївна – «Повсякденне життя повоєнного села Наддніпрянської України (1944 – початок 1950-х рр.)» –

07.00.01 – історія України. Роботу виконано на кафедрі історії України Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара. Науковий керівник – доктор історичних наук, професор Нікілев Олександр Федорович, Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, професор кафедри історії України. Дисертацію захищено 21 січня 2015 р.

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор Кривчик Геннадій Георгійович, Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені В. Лазаряна, завідувач кафедри українознавства; кандидат історичних наук, доцент Лубко Інна Миколаївна, Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького, доцент кафедри державно-правових дисциплін.

Дисертація є першим дослідженням повсякденного життя сільського населення Наддніпрянської України у повоєнні роки (1944 – початок 1950-х рр.), здійсненим на базі широкого джерельного масиву. Варто відзначити зібрані у 6 областях України і використані в роботі усні джерела дозволили В. О. Марченко глибше усвідомити тогочасну морально-психологічну ситуацію на селі, особливості повсякденного буття, систему стосунків, поглянути на сільське життя повоєнного села так би мовити «очима свідків епохи». Всебічно розглянуто соціально-економічні та виробничі умови повсякденного життя селян, зокрема, вирішення житлової проблеми та ведення домашнього господарства, виробничі стосунки, умови праці, відповідність заробітку економічним потребам сім'ї. З'ясовано використання дитячої праці школами та батьками на сільськогосподарських роботах та у веденні домашнього господарства, характер та шляхи вирішення матеріально-побутових проблем сільського населення регіону в означений час. Розкрито якість задоволення потреб жителів села в освіті та лікуванні, показано їхню залежність від матеріального стану лікувальних закладів села, сезонних колгоспних дитячих ясел та шкіл, наявності кваліфікованих спеціалістів. Проаналізовано варіанти проведення дозвілля та відпочинку, значення державних, релігійних та сімейних свят у житті селянської сім'ї.

Результати дослідження викладені авторкою у 10 наукових публікаціях, чотири з яких – у фахових виданнях України, дві – у зарубіжних періодичних виданнях.

Тележняк Катерина Олексіївна – «Колекціонування писемних пам'яток у регіональному історико-культурному просторі (на мате-

ріалах Катеринославщини кінця XVIII – початку XX століття)» – 07.00.06 – історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни. Роботу виконано на кафедрі історіографії, джерелознавства та архівознавства Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара. Науковий керівник – доктор історичних наук, професор Журба Олег Іванович, Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, завідувач кафедри історіографії, джерелознавства та архівознавства. Дисертацію захищено 21 січня 2015 р.

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор Міщук Сергій Миколайович, Інститут біографічних студій, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського НАН України, провідний науковий спеціаліст; кандидат історичних наук, професор Куделко Сергій Михайлович, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, професор кафедри історіографії, джерелознавства та археології.

У дисертаційній роботі вперше реконструйовано процес зародження та розвитку колекціонування писемних пам'яток на Катеринославщині кінця XVIII – початку XX ст. як складової історіографічного та духовно-культурного процесу. Дослідниця визначила, що становлення колекціонування в регіоні відбувалося в тісному зв'язку із соціально-економічним та культурно-освітнім розвитком краю, процесом формування суспільних запитів щодо створення «колективної біографії» регіону; обґрунтувала й запропонувала періодизацію процесу колекціонування писемних пам'яток у катеринославському регіоні. Так, встановлено, що для періоду зародження колекціонування писемних пам'яток в регіоні (кінець XVIII – 1880-і рр.) було характерне хаотичне, безсистемне збирання і утворення значної кількості «потенціальних зібрань» та церковних колекцій; проведено реконструкцію процесу інституалізації колекціонування писемних пам'яток Катеринославщини; встановлено, що «колекціонерський рух» став невід'ємною складовою і одним з важливих напрямків становлення своєрідного співтовариства катеринославських істориків. К. О. Тележняк вперше на основі виявлення мотивації колекціонування запропонувала типологію колекціонерів писемних пам'яток Катеринославщини.

Основні положення дисертації викладено у 10 публікаціях, із яких 5 – у фахових періодичних виданнях України.

Зимницька Світлана Павлівна – «Рід князів Вишневецьких у польській, російській та

українській історіографіях середини XVIII – середини XX ст.» – 07.00.06 – історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни. Роботу виконано на кафедрі історії та політичної теорії ДВНЗ «Національний гірничий університет». Науковий керівник: доктор історичних наук, професор Василенко Віталій Олександрович, ДВНЗ «Національний гірничий університет», професор кафедри історії та політичної теорії. Дисертацію захищено 3 червня 2015 р.

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор Ярмошик Іван Іванович, Житомирський державний університет імені Івана Франка, завідувач кафедри спеціальних історичних дисциплін та правознавства; кандидат історичних наук Жеребцова Лариса Юрївна, Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, доцент кафедри історіографії, джерелознавства та архівознавства.

Актуальність теми зумовлена необхідністю узагальнення, систематизації та наукового аналізу літератури, присвяченої діяльності роду Вишневецьких, осмислення наукового доробку польських, російських і українських дослідників та їхніх концепцій, оскільки в історії роду є чимало дискусійних питань і стереотипів. Дана дисертація є першою спробою всебічного та комплексного вивчення історіографічної спадщини щодо роду Вишневецьких. Вивчення діяльності представників роду в історіографії здійснено на базі аналізу оцінок їхньої участі в політичних, релігійних і економічних процесах у країнах Центрально-Східної Європи. У роботі вперше запропоновано періодизацію історіографії роду з виділенням її основних етапів, проведено комплексний історіографічний аналіз наукових проблем, пов'язаних із різними аспектами діяльності членів роду Вишневецьких, охарактеризовано наукові роботи щодо ролі останніх представників роду в політичній історії Центрально-Східної Європи першої половини XVIII ст., проведено компаративний аналіз підходів польських, російських та українських дослідників до вивчення релігійних аспектів діяльності Вишневецьких, охарактеризовано вивчення процесу формування маєтностей роду.

За темою дисертації автор має 8 публікацій, із них 6 – у наукових фахових виданнях, в т. ч. одна – у виданні, включеному до міжнародної наукометричної бази.

Головіна Ольга Володимирівна – «Діяльність монархічних партій та організацій в Україні (1905 – лютий 1917 рр.): історіографія про-

блеми» – 07.00.06 – історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни. Роботу виконано на кафедрі української історії та етнополітики Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара. Науковий керівник: доктор історичних наук, професор Якунін Віктор Кузьмич. Дисертацію захищено 3 червня 2015 р.

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор Сарнацький Олександр Петрович, Запорізький національний технічний університет, професор кафедри міжнародних економічних відносин; кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Гирич Ігор Борисович, Інститут української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України, завідувач відділу джерелознавства нової історії України.

У дисертації висвітлюється історіографія діяльності російських монархічних партій та організацій в Україні у період 1905 – лютий 1917 рр. Авторкою досліджено історіографію діяльності російських монархічних партій та

організацій в Україні на початку ХХ ст., виділено основну проблематику у дослідженнях монархічних політичних партій та організацій у відповідності до хронології діяльності визначених угруповань, визначено основні напрями та тенденції у сучасній історіографії монархічних об'єднань початку ХХ ст. на українських землях Російської імперії, виявлено малодосліджені та дискусійні проблеми історіографії монархічних політичних партій та організацій в Україні. Особливу увагу О.В.Головіна приділила аналізу історіографії діяльності монархічних політичних об'єднань в Державних думах Російської імперії, ступеню вивчення думської тактики правих (монархічних і націоналістичних) партій, а також проблематиці боротьби російських монархічних партій і організацій проти українського національного руху.

Усі дисертації затверджені Міністерством освіти і науки України.

Надійшла до редколегії 19.09.2017